Lausunto TyV:lle
26.3.2025

Dnro 153/03.01.01/2025

Kuntaliiton lausunto luonnokseen hallituksen esitykseksi valtion aluehallinon uudistamiseksi

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta olla kuultavana ja lausua esityksestä valtion aluehallintouudistusta koskien.

Esityksen vaikutukset kuntiin

Valtion aluehallinnon uudistaminen on Kuntaliiton näkemyksen mukaan tarpeellista. Uudistuksen yhtenä tavoitteena oleva valvonta- ja lupakäytäntöjen yhdenmukaistaminen ja luvitusprosessien nopeuttaminen on myös tarpeen sekä yhdenvertaisuuden että alueiden elinvoiman turvaamisen näkökulmista.

Hallituksen esityksen kannatettava lähtökohta on, että uudistuksella ei muuteta kuntien ja valtion välistä työnjakoa. Valtion aluehallinnon tehtävillä on paljon yhdyspintoja kuntien tehtävien kanssa, joten muutoksella on väistämättä vaikutuksia kuntiin. Näitä yhdyspintoja ei hallituksen esityksessä tunnisteta riittävästi ja siksi Kuntaliitto haluaa nostaa niitä esiin. Uudistuksen jatkovalmistelussa on tarpeen arvioida tarkemmin uudistuksen vaikutuksia kuntiin yhteistyössä kuntasektorin kanssa.

Uudistuksessa valtion virastojen toimialueet laajenevat ja on tärkeää, että valtion aluehallinto pysyy aidosti alueilla ja toimii kehittäjäkumppanina kunnille ja maakunnille. Voidakseen toimia tehokkaasti valtion aluehallinnon tulee tuntea alueelliset ja paikalliset olosuhteet. Yhtälailla on tärkeää, että kaksikielisillä alueilla hallinto pystyy aidosti palvelemaan molemmilla kansalliskielillä ja tuntee molempien kieliryhmien olosuhteet. Erityisesti valtakunnallisen lupa- ja valvontaviraston ja kuntien tehtävien yhdyspintoja on arvioitava ja luotava uusia yhteistyörakenteita. Jotta alueellinen vuorovaikutus varmistetaan, on arvioitava myös elinvoimakeskusten yhdyspintoja

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

kaupunkeihin, kuntiin ja maakuntiin sekä säätää molempien minimitaso virastojen alueelliselle yhteistyölle.

Valtion aluehallinnon tehtävillä on lukuisia yhtymäpintoja kuntien tehtäviin, joten muutoksella on väistämättä vaikutuksia kaupunkeihin, kuntiin ja muihin kuntasektorin toimijoihin kuten maakunnan liittoihin, kuntien omistamiin kehittämisyhtiöihin ja ammatillisen koulutuksen järjestäjiin.

Elinvoima, työllisyys ja maahanmuutto

Elinvoimakeskusten tehtävät linkittyvät tiiviisti sen toimialueen kuntien elinvoimatehtäviin, erityisesti työllisyyden, osaavan työvoiman, yritystoiminnan kestävän kasvuun ja TKI-toiminnan sekä maahanmuuttajien kotoutumisen ja työperusteisen maahanmuuton osalta. *On tärkeää, että valtion aluehallinnon uudistuksessa kuntien ja kaupunkien kasvanut rooli työllisyyden, elinvoiman ja kasvun mahdollistajina tunnistetaan ja otetaan huomioon.* Kuntien ja valtion toimijoiden muodostamaa **elinvoiman ja työllisyyden ekosysteemiä tulisi tarkastella kokonaisuutena** ja synergioita hyödyntäen. Tässä uudistuksessa huomio kiinnittyy vain valtion tehtävien uudelleenorganisointiin.

Alueellisen työllisyyden ja osaavan työvoiman saatavuuden tehtävissä elinvoimakeskukset toimisivat yhteistyössä työllisyysalueiden kanssa. Työllisyys-, elinkeino- ja yrittäjyyspalvelut ovat tärkeitä jokaisen kunnan elinvoimaisuuden tarkastelussa. Päällekkäiset tehtävät kuntien ja elinvoimakeskusten välillä eivät lisää vaikuttavuutta. Tarvitaan selkeä vastuunjako tehostamaan toimintaa. Kunnan ja alueen elinvoima on kiinni yrittäjyydestä, työllisyydestä ja niihin kytkeytyvien palveluiden toimivuudesta. Näiden asioiden oikein hoitaminen vaikuttaa merkittävästi kuntatalouteen nyt ja tulevaisuudessa.

Alueellisen elinvoiman tukemiseksi kuntien, yritysten ja työnantajien ja muiden toimijoiden tiivis yhteistyö on tärkeää. Elinvoimakeskusten tehtävänä on tukea työvoimaviranomaisia mm. ylläpitämällä alueellisten työmarkkinoiden kokonaiskuvaa ja tuottamalla ennakointitietoa työvoimaviranomaisten toiminnan tueksi. Ne myös järjestävät oman alueensa työvoimaviranomaisille vuosittaiset yhteistyö- ja seurantakeskustelut, joiden tulisi tukea kuntien toiminnan kehittämistä.

Työperusteisen maahanmuuton, maahanmuuttajien kotoutumisen ja hyvien väestösuhteiden edistämisen tehtäväryhmässä elinvoimakeskusten tehtävänä olisi edistää työperäisen maahanmuuton sekä kansainvälisen osaamisen hyödyntämistä alueen elinkeinoelämän tarpeiden mukaisesti. Lisäksi elinvoimakeskusten tehtävänä olisi edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä sekä hyviä väestösuhteita. Kunnat ovat 1.1.2025

alkaen vastanneet kansainvälisen työnvälityksen lakisääteisestä tehtävästä. Monissa kunnissa järjestetään kunnan yleisen toimialan puitteissa myös muita kansainvälisen rekrytoinnin toimintoja. Kansainvälisen työnvälityksen tehtävässä työvoimaviranomaiset tekevät yhteistyötä KEHA-keskuksen ja Business Finlandin muodostaman Work in Finlandin kanssa. Kunnilla on yhteistyövelvollisuus julkisissa työvoimapalveluissa myös ELY-keskusten kanssa. Kansainvälisessä työnvälityksessä työnantaja-asiakkuus muodostuu yleensä suoraan kuntien työnantajapalveluihin. Kansainvälisen rekrytoinnin palveluissa työnjako toimijoiden välillä on oltava selkeää, jotta asiakkuuksien hoitamisessa ei muodostu päällekkäisyyksiä tai epäselvyyttä palveluiden vastuutahosta. Kunnat ovat myös 1.1.2025 alkaen vastanneet kotoutumisen edistämisestä. Kunnilla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu kotoutumisen edistämisen sekä hyvien väestösuhteiden kehittämisestä ja suunnittelusta paikallistasolla. ELY-keskukset hoitavat omaa alueellista tehtäväänsä kotoutumisessa ja väestösuhteissa. KEHA:n rooli on kytkeytynyt mm. kotoutumisen seurantaan. Myös kotoutumisen tehtävissä roolien päällekkäisyyttä on vältettävä.

KEHA-keskuksella on useita tehtäviä, jotka liittyvät kuntien järjestämisvastuulle vuoden 2025 alusta siirtyviin työvoimapalveluihin. Osa tehtävistä on operatiivisia kuten tietojärjestelmäpalveluiden tarjoaminen kunnille tai suorastaan joidenkin valtakunnallisten työvoimapalveluiden hoitaminen, kuten kansainvälinen rekrytointi. KEHA myös hoitaisi julkisiin työvoimapalveluihin sekä yritystoiminnan aloittamiseen ja kehittämiseen liittyviä valtakunnallisia tieto- ja neuvontapalveluja ja antaisi työvoimaviranomaisille oikeudellista neuvontaa työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023), työttömyysturvalain, vuorotteluvapaalain (1305/2002) ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) toimeenpanossa. Edellä olevien tehtävien lisäksi KEHAn tehtävänä olisi seurata ja arvioida työvoimapalvelujen tuloksellisuutta ja toimivuutta sekä tuottaa niitä koskevaa tietoa. KEHA toimisi tällöin kyseenalaisessa kaksoisroolissa - se toisaalta tarjoaa tietojärjestelmä-palveluja ja neuvontaa ja jopa hoitaa osaa työnhakija-asiakasprosessia, kun se käsittelee ja antaa lausunnon harkintaa vaativista työttömyysturva-tehtävistä ja samaan aikaan seuraa ja arvioi palvelun tuloksellisuutta ja toimivuutta. Ratkaisu tähän on poistaa työllisyyspalveluiden arviointi KEHA-keskuksen tehtävistä ja säätää se jonkin riippumattoman tahon tehtäväksi.

KEHA-keskuksen roolin tulee painottua työllisyydenhoidossa erityisesti työvoimapalvelujen tietojärjestelmiin, työttömyysturvaneuvontaan ja työvoima- ja kotoutumispalvelujen tiedolla johtamisen tehtäviin. KEHA-keskus tuottaa tietoa työvoimapalveluiden tuloksellisuudesta ja toimivuudesta, mutta arviointiin ja valvontaan liittyvien tehtävien ei Kuntaliiton näkemyksen mukaan tulisi kuulua sen tehtäviin. Lisäksi on tärkeää, että myös itse

KEHA-keskukseen kohdistuisi riippumattoman viraston harjoittamaa valvontaa.

Aluekehitys ja erikoistumistehtävät

Elinvoimakeskusten tehtäväksi esitetään edelleen alueiden kehittämistä, vaikka lausuntopalautteessa sen on laajalti kritisoitu hämärtävän nykyisiä valtion ja kuntien toimivaltarajoja, joita valtion aluehallinnon uudistuksessa ei ole tarkoitus muuttaa. Kuntaliitto katsoo, että elinvoimakeskusten tulisi keskittyä elinvoiman vahvistamiseen ja edistämiseen hoitamalla valtion toimeenpano- ja kehittämistehtäviä.

Elinvoimakeskusten toimialueen laajentaminen (4§) tietyissä tehtävissä (erikoistumistehtävät) hämärtää osaltaan keskusten alueellista luonnetta ja tekee hallinnollisesta rakenteesta sekavan sekä kansalaisille, kunnille ja muille yhteistyökumppaneille vaikeasti hahmottuvan kokonaisuuden. On hyvä, että lain yleisperusteluissa todetaan, että jatkossa toimialueen laajentamisia pyritään vähentämään ja näin vahvistetaan elinvoimakeskusten luonnetta aidosti alueellisina viranomaisina.

Sivistyspalvelut

Esityksen perusteluissa todetaan, että varhaiskasvatus-, koulutus- ja kulttuuritoimialan keskeisemmät tehtävät liittyvät koulutuksen muutoksenhakuun ja kanteluihin sekä varhaiskasvatuksen kanteluihin ja valvontaan. Tämä noudattaa nykytilannetta muutoin, mutta voimassa olevassa järjestelmässä Aveilla on sivistyspalveluissa myös alueellisesti tärkeä kehittämis- ja kouluttajarooli.

Aluehallintoviranomaisen tehtäviin liittyen Kuntaliitto on kummeksunut parhaillaan perusopetuslakiin ehdotettavaa muutosta (16/03.01.01/2025), jonka mukaan Aluehallintovirastolla olisi jatkossa oikeus ottaa perustellusta syystä myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi opetuksen lainmukaisuus. Kuntaliitto ei kannata valvontatehtävien laajentamista esitetyllä tavalla. Muutoksessa ollaan lisäksi säätämässä Aluehallintoviraston käytettävissä olevista sanktioista. Kuntaliitto pitää huomattavasti vaikuttavampana toimena, että Aluehallintovirastojen roolia opetuksen järjestäjien informaatio-ohjauksessa kehitetään johdonmukaisesti ja alueelliset koulutusmahdolliset turvataan. Näillä tavoin pystytään ennakollisesti vaikuttamaan opetuksen

järjestäjien toimintaan sekä tukemaan ns. omavalvontaa ja itsearvioinnin menetelmien kehittymistä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Mari Kuparinen
Kehittämispäällikkö